

GELENEKSEL TÜRK GELİNİNİN BÜYÜSEL ERGİNLENME YOLCULUĞU

THE MAGICAL INITIATION JOURNEY OF THE TRADITIONAL TURKISH BRIDE

Turan DEMİR*

ÖZ: Toplumsal ve bireysel yaşamda kendine yer edinmeye çalışan insan, dünyadaki varlığı boyunca çeşitli evrelerden geçmektedir. Bireyin dünyaya hem psikolojik hem de sosyolojik bir uyum sağlaması için gerçekleşen bu evreler doğumla başlayıp evlilikle devam eder ve de ölümle sonlanır. Söz konusu bu evreler genel bağlamda geçiş dönemleri/ritleri olarak adlandırılır. Birey, bu geçiş dönemlerine ilkel zamanlardan beri büyüsel ve mitolojik özellikler taşıyan törenlerle/ritüellerle hazırlanır. Geçiş dönemleri krizlerle dolu bir süreçtir ve birey, biyolojik yeterliliğinin yanında psikolojik olarak da erginlenme süreçlerini atlatarak toplum içindeki yeni statüsüne bir kabul töreni ile kavuşur. Evlilik, geçiş dönemleri içerisinde doğumu ve ölümü hazırlayan önemli bir süreçtir. Soyun devamı kültürel kodlarla örülmüş evlilik ile sağlanırken yaşayan her varlığın ölümü gerçekleşeceğinden bu süreç geçiş dönemlerini bütünleştiren bir işleve sahiptir. Evlilik bağlamında gerçekleşen geçiş döneminde kadının erginlenme süreci büyüsel pek çok anlam ve ritüel içermektedir. Evlilik, geleneksel Türk gelininin genç kızlığa veda etme ritüelidir. Evlilik süreçlerinde krizin merkezi gelin adayı kızdır ve gelin olacak kız, doğup büyüdüğü yerden ayrılıp doğurduğu çocuğu büyüteceği yeni bir alana öteki bireye dönüşerek geçer. Bu kriz döneminin rahat atlattılması için de birçok büyüsel ritüel sergilenir. Ortaya konan bu çalışmada da geleneksel Türk gelinin büyüsel erginlenme yolculuğu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geçiş Dönemleri, Büyü, Sempatik Büyü, Evlilik, Türk Gelini.

ABSTRACT: Human who is trying to find a place for himself/herself in social and individual life, passes through various stages throughout his/her existence in the world. These stages, that take place to adapt to the world both psychologically and sociologically, start with birth, continue with marriage and end with death for human. These phases are generally named as transitional periods/rites. The human is prepared for these transition periods with ceremonies/rituals that have magical and mythological characteristics since primitive times. Transition periods are a process full of crises and in addition to his/her biological competence, the human overcomes the psychological initiation processes and attains his/her new status in society with an acceptance ceremony.

Marriage is an important process that prepares birth and death in transitional periods. While the continuation of the lineage is ensured by marriage knitted with cultural codes, this process has a function that integrates the transition periods, since the death of every living being will occur. In the transition period that takes place in the context of marriage, the initiation process of women includes many magical meanings and rituals. Marriage is the farewell ceremony of

* Dr.-Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü/Samsun- demirturan46@gmail.com (Orcid: 0000-0002-0068-7442)

traditional Turkish bride's to the virginity. The bride candidate is the center of the crisis in the marriage process and the bride-to-be girl leaves the place where she was born and grew up and then passes into a new area where she will raise her child, by transforming into another individual. Many magical rituals are performed to get through this crisis period easily. In this study, the magical initiation journey of the traditional Turkish bride is discussed.

Keywords: Transition Periods, Magic, Sympathetic Magic, Marriage, Turkish Bride.

Giriş

Evlilik, toplumun en küçük yapı birimi olan aile kurumunu oluşturmak için yapılan, yazılı olmayan hem toplumsal hem de bireysel mahiyetteki bir sözleşmedir. Ailenin tüm toplumlarda neslin devamı ve kültürün ilk elden aktarımının yapıldığı temel kurum olarak önemli bir işlevi vardır. Aile, kültürün öğrenme yoluyla devamlılığını sağlayan kurumdur. Toplumun temel bileşenlerini yapısında barındıran aile kurumunun da kültürel değerlere göre oluşması ve meşru bir zemin kazanması için iki çiftin bir araya gelmesi lazımdır.

Çiftlerin evlilik ile bir araya gelme aşamalarında gelenek ve görenekler dinamik bir yapı içerisinde her alanda kendini gösterir. Ata soylu (patriarkal) aile yapısına sahip toplumlarda eylemler geleneklere sığınarak erkek tarafının baskın olduğu bir yönde gelişir. Evlilik ritüellerinde erkek tarafından ziyade ailesinden ayrılarak yeni bir gruba dahil olan gelin adayı üzerinden bireyin toplumsal statüde konumunun değişim sürecinin değerlendirilmesi önemli bir husustur. Evlilik ritüellerinde gelin kız, doğup büyüdüğü yerden ayrılarak doğurup büyüteceği öteki alana geçer. Van Gennep'in geçiş dönemlerinin aşamalarında *ön hazırlık* (ayrılma) olarak gösterdiği bu evre (2022: 19) gelin kız için sadece sosyal statüsünün değişimini değil psikolojik değişimini de kapsar. Her dönüşüm, merkezinde dönüşen ve öteki olan şeyi derinden etkileyerek psikolojik kopmaların ağırlığını en acı şekilde hissettirir. Kültürel kodlarla genç kızlıktan anne adayı bir kadına dönüşecek olan Türk gelini bu dönüşümün merkezinde psikolojik acıları kendinde hissederek öteki olur.

Kadın, birçok kültürde inanç sitemlerine göre çeşitli statüler kazanmıştır. Bu statüler üretim ve tüketim yapısına göre değişiklik gösterir. Üretim ve tüketim biçimlerinin inanç boyutunu etkilemesi ile soyun devamlılığı ilkesine göre yüceltilen ya da çeşitli haklardan mahrum bırakılan kadınlar, toplumun kültürel yapısı içerisinde cinsel ilişkileri belli bir düzene koyma anlayışında merkez bir simge olarak kaçınma ve tabularla sarmalanmıştır. Ergun'a göre Tanrı tarafından kut verilen kadınlar ile ilgili olarak Türk kültüründe Umay ve Ayzit kültü oluşmuştur. Bu bağlamda Türk gelininin göçü, yeryüzüne gönderilen kutlu, ilk "kadın-gelin"i simgelemektedir (2010: 276). Kültürel kodlarla sarılmış evlilik kurumunda önem kazanan kadın, mitolojik ve dini kökten gelen uygulamalarla şekillenen bir erginlenme töreni olan evlilik yoluyla çeşitli sınamalardan geçerek kut alır ve yeni ailesine dahil olur.

Türk düğünlerinde nesli devam ettirecek anne adayı olarak genç bir kızın kültürel ögelere göre değişimi ve olgunlaşma aşamalarını analiz etmek için bu çalışmada Anadolu sahasında düğün âdetleri üzeri yapılan çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca sahadan derlenen veriler de bu çalışmanın kaynaklarını oluşturmaktadır. Bağlam merkezli yapılan bu çalışmada elde edilen verilerle Türk düğünlerinde geleneğe bağlı olarak gelinin büyüsel erginlenme süreçleri değerlendirilmiştir. Bu sürecin değerlendirilmesinde de işlevsel halkbilimi kuramı yöntem olarak belirlenmiştir.

1. Kavram Analizi

1.1. Erginlenme

Erginlenme, hayatın çeşitli safhalarında kişinin statüsünün değişimine bağlı olarak yapılan ve bir sınama deneyimi içeren ritüeller bütünüdür. Eliade'ye göre erginlenme: *“En genel anlamda, maksadı erginlenecek olan şahsın sosyal ve dini statüsünde kesin bir değişim meydana getirecek olan ritüeller ve öğretiler bütünü olarak ifade edilmektedir. Felsefi terimlerle belirtilecek olursa erginlenme, varoluşsal durumda temel bir değişime denk düşer; aday, sınavından, erginlenme ritüelinden önce sahip olduğundan tamamen farklı bir beden olarak ortaya çıkar ve bir başkası haline gelir.”* (2015:12). Erginlenecek aday, kültürel kodlara uyumlu yeni rolüne sınanarak girmelidir. Fizyolojik ve psikolojik sınamaların yanı sıra kültürel bağlarla ilintili olarak ideal tipi bulma veya oluşturma isteği mitik kodların aktarımı bakımından önemlidir. Erginlenecek aday, ait olduğu toplumun mitik kodlarına bağlı olarak tabiatüstü varlıklarını da sembolik olarak bilmeli ve onlara karşı gerekli saygıyı göstermelidir.

Kozmosun var oluşunu anlamak ve içselleştirmek için de simge veya simgelerin sırrı bilinmelidir. Eliade'ye göre erginlenme, yetişkinler arasında manevi bir olgunluğa eşdeğerdir. İnsanlığın inanç tarihi boyunca hep aynı temaya rastlanılır; erginlenen, sırları öğrenen bilen kişidir (1991: 165). Bir topluluğa dahil etme sürecinde aday, kültürel süreçlerden geçer ve toplumun kuralları ile uyumlu bir üye olarak yeni statüsüne kavuşur.

Doğumdan ölüme kadar insan hayatının dönemleri içerisinde kritik evreler sorunsuz aşılmalı ve ihtiyaçlar hiyerarşisine göre bireyden hareketle topluluğun gereksinimleri karşılanmalıdır. Dünyaya gözlerini açan her çocuk toplumun maddî ve manevî ihtiyaçlarına cevap verecek işlevselliği özünde barındırır. Doğum ve ölüm paradoksu içerisinde nüfusun üretim ve tüketim biçimlerine göre belirli bir dengede devam eden yaşam süresi boyunca birey, çeşitli safhalardan geçerek toplum içerisinde statüsünde değişiklik yaşar.

Her değişim normal bir süreç olmakla birlikte, psikolojik olarak yeni bir safhaya geçişte birey sınamalara tabi tutularak törensel nitelikteki uygulamalarla yeni statüsüne hazırlanır. Bu dönemlere geçiş dönemleri adı verilir ve en önemlileri doğum, evlilik ve ölüm evreleridir. Bu dönemler, bireye yeni bir statü kazandırırken kültürün etkisi ile sosyal yapının devamı işlevini de sağlar. Van Gennep, *The Rites of Passage* (Geçiş Ritleri) adlı

eserinde insanın hayatı boyunca statüsünün değiştiği dönemleri geçiş dönemleri adı ile kuramlaştırmıştır. Ven Gennep'e göre geçiş dönemlerinde birey; ayrılma, geçiş ve katılım olmak üzere üç aşamada bu kritik dönemi tamamlar. Van Gennep, değişik kültürler ve toplumsal anlayışlarla bu üç aşamanın eşit seviyede gelişmeyeceğinden bahseder. Ayrılık ritüelleri cenaze törenlerinde; geçiş (ara) ritüelleri gebelik, nişan ve sosyal bir ortama girişi/kabulü anlatan erginlenme törenlerinde; kaynaşma ritüelleri ise düğün törenlerinde ön plana çıkar. Bununla birlikte her bir tören yine kendi içinde koruma/korunma, barış ve bereket gibi farklı anlamsal boyutlara da ayrılır (2022: 19-20).

Özbudun'un Turner'dan naklettiğine göre geçiş dönemlerinde bireyin yeni statüsüne alışma evresinde belli bir süre eşikte kalmasını eşiksellik kuramı ile açıklar. Bir durumdan diğerine geçerken birey, geçici olarak ne mevcut durumundaki yere ne de yeni statüsüne aittir. Durumu, konumu, statüyü vb. belirleyen özellikler, bu evrede karmaşık bir hâl alır ve bütün kurallar bu ara dönemde geçerliklerini yitirir. Eşiksel evrede bulunan bireyde; suskunluk, sadelik, acıya katlanma, cinsel diyet ya da cinsel kuralsızlık, boyun eğme, kutsallık vb. durumlar görülür. Eşiksellik evresinde toplumsal normların baskısı ile statüye bağlı olarak bireyde yeniden tesis edilmek üzere bütün kurallar geçici olarak askıya alınır (2019: 46). Geçiş evresinde kritik katılım aşamasında kesintiler gerçekleşebilir. Kutsalın algılanış biçimine göre geleneksel Türk gelini sarmalandığı tabularla cinselliğin kurallara bağlandığı dönemin girişinde suskunluk dönemi geçirir. Erkek egemen toplumların kültürel değerlerine göre evlilik döneminde kadın sadece kendini değil ait olduğu grubun da değerlerini yüklenen bir sorumlulukla üzerindeki yükü taşıyarak erginlenir.

Evlilik hayatın önemli bir geçiş evresini oluşturur. Bu dönemde sergilenen ritüeller, sembolik öğretinin gruba veya topluma aktarım işlevini üstlenir. Kız istemeden duvak/paça gününe kadar sergilenen ritüeller, kritik eşiğin aşılmasında ve geleneğin yaşatılmasında önemli bir yere sahiptir. Kadın, toplumun zihnindeki statüsüne göre evlilik ritüellerinde dinsel ve büyüsel kısıtlamalardan oluşan ritüellerle geçiş evresini tamamlar. Kültürel mitik kodlarla simge ve simgelerin gölgesinde tabiatüstü varlıkların etkilerinden korunma amaçlı sosyal statülerin değiştiği geçiş dönemlerinde sınamalara tabi tutulan birey, gelecek kaygısına bağlı olarak büyüsel pratiklerle korunmaya çalışılır. Her dahil etme süreci içerisinde tabiatüstü varlıkların zararlarından korkulur ve soyut düşüncenin ürünü olarak tabiatüstü varlıklarla büyü yoluyla baş edilmeye çalışılır.

1.2. Büyü Olgusu ve Sempatik Büyü Sistemi

Türkçe Sözlük'te büyü sözcüğü: "1. *Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad, afsun, sihir, füsün, bağı; 2. mec. Karşı durulmaz güçlü etki.*" (URL-1) şeklinde tanımlanmıştır. Sedat Veyis Örnek, büyü sözcüğünü: "*Doğüstü güçlerin yardımı sağlanarak belli bir ereği elde etmek ya da belli*

bir durumu yaratmak için uygulanan işlem ve eylemler. Temelinde dinamist dünya görüşüyle tabunun ve çaresizlik, istek, çağrışım vb. gibi psikolojik nedenlerin yattığı büyü, belli bir teknikle belli kuralları gerektiren ve büyücüler tarafından uygulanan pratik bir sanattır.” (1971: 52) şeklinde tanımlamıştır. Tanyu’ya göre büyü: “Tabiat üstü gizli güçlerle ilişki kurularak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğu inanılan bazı tabii nesnelere kullanılarak zararlı, faydalı veya koruma gayeli bazı sonuçlar elde etmek için yapılan işler.” (1992: 501). Büyü, doğaüstü güçlerin hakimiyetine inanılan ve bu inancın duygu ve hareketlere yansıdığı işlerdir. Büyü ile doğaüstü güçler sayesinde gündelik yaşamda karşılaşılan kaygıları gidermek, hayatta istedik davranış ve durumların gerçekleşmesi veya soyut âlemde varlığına inanılan güçlerin zararlarından korunma amaçlarıdır.

Arkaik kültürden günümüze kadar varlığına inanılan tabiatüstü güçleri kontrol altına almak için duygusal sistemin bir parçası olan sempatik büyüler hayatın her aşamasında karşımıza çıkmaktadır. Sempatik büyü sistemi animist ve dinamist dünya görüşü ile yakından ilgilidir. Animizm, doğada bulunan bütün varlıkların bir ruhu olduğu inancına dayanır. Ruhânî varlıklara inanmayı esas alan animizm soyut düşüncede ruh kavramını idealize eder. Tylor’a göre animizm inancında ruh bedene ya da bedenün bazı bölümlerine bağlıdır. Ruh ebedidir ve bedenün dışındayken de onu etkiler. Ruh, bedenden kesin olarak ayrılırsa beden ölür. Kişi ölse de yine cesedine bağlıdır (1920: 424). Bu inanışta ruh olgusu, evrenin ve hayatın özünü oluşturur. Animist dünya görüşünde olduğu gibi dinamist görüşünde de canlı veya cansız varlıkların bir ruhu olduğuna inanılır. Dinamist inanışa göre doğadaki canlı ve cansız varlıkların bazılarında mistik bir mana gücü yüklüdür. Bu güç gizli bir kuvvet taşır ve çevresini iyi veya kötü yönde etkiler. Dinamizm, doğada oluşan olayları ve çevredeki varlıkları gözlemleyerek bu olaylara ve varlıklara yön veren bir gücün olduğu inancını esas alır. Sedat Veyis Örnek’e göre dinamist güç her yerde bulunmakla birlikte daha çok belli insanlarda, hayvanlarda, özellikle büyücü ve sanatkârlarda kendini gösterir. Bu dinamist güce karşı koymak için geliştirilen tedbirler de büyüün özünü oluşturur. Tabu, dinamist dünya görüşüne göre içinde mana gücü bulunduğu inanılan şeylere karşı doğmuştur (1966: 21-23) İlkel toplulukların düşünce yapısında oluşan bir mana kudreti doğayı ve doğayı dolduran öğeleri içine alır. Eliade, mana kavramını sıra dışı ve olağanüstü kafa karıştırıcı epifaniler olarak değerlendirir. Mana, doğal olandan, alışılmış olandan farklı bir şeydir. Varlıklar bu farklı şeyin işaretini verirler ya da en azından onu çağrıştırırlar. Bu işaret bir canlı varlıkta olduğu gibi cansız bir varlıkta da vücut bulabilir çünkü onlar bunu bazı üstün canlılardan almışlardır. Başka bir deyişle bu durum bazı varlıklar, kutsala gizemli bir biçimde bulaşmıştır (2003: 43). Kutsal olanın taklidi veya ona bir şekilde temas etme isteği sempatik büyü sisteminin esasını oluşturmaktadır. Mana gücü de kutsal olarak kabul edilen şeyin içerisinde yer almaktadır.

Büyüsel inanışlarda insanoğlu bilinçaltında geliştirdiği evren tasavvuruna bağlı olarak sorunlarına cevap ararken üstesinden gelemediği durumlarda kendi dünyasında soyut bir düzlem geliştirir ve çevresinde bulunan her şeye bir anlam katmak için mana gücünü seçilmiş varlıklara yükler. Aslında kontrol altında tutulacak olan da nesnede var olduğuna inanılan “mana” gücüdür. Doğal olarak da insan, çevresini etki altına almak ve birtakım şeylerden korunmak için mana gücünün yüklü olduğuna inanılan unsurlara karşı etki alanı oluşturmak için temas ya da taklit yolu ile büyüsel inanışlar sergiler. Ruhun işleyiş prensiplerine göre büyüün duygusal sistemimize etkisi kaygılarımız ile ilgilidir. Büyüsel inanışa sahip olmayan bir toplumun olmadığı ve bireyin bir manevî güce inandığı ilkesine göre Türklerin kültürel derinliklerinden gelen ve geçiş dönemlerinde kaygılara bağlı olarak sergilenen sempatik büyüler, düşüncelerimizin duygu ve davranışlara yansıyan şekli ile gerçekteşir. Dünya hayatı için büyüye başvurularak somut âlem bir nevi kutsanmaktadır. Bu kutsama esnasında da soyut âlemin yardımına ihtiyaç duyulur. Bu duruma göre büyüsel uygulamalar, zıtlık üzerine kurulu düşüncenin gözle gördüğü ve yaşadığı dünyanın kendisi ve çevresi için istedik şekilde sürmesi içindir.

Frazer, *Altın Dal* adlı eserinde sempatik büyüün dayandığı sistemi ikiye ayırır:

“Birincisi, benzerin kendi benzerini doğuracağı ya da bir etkinin kendi nedenine benzediği ilkesidir; İkincisi, bir kez birbirine dokunmuş şeylerin fiziksel temas kesildikten sonra da uzaktan birbirini etkilemeye devam edeceği ilkesidir. İlk ilkeye Benzerlik Yasası, ikincisine ise Dokunma ya da Bulaşma Yasası denilebilir. Büyücü, bu ilkelerin ilkinden yani Benzerlik Yasası’ndan, istediği etkiyi yalnızca taklit etmekle yaratabileceğini, ikincisinden, maddî bir şeye ne yaparsa bunun o nesnenin bir zamanlar dokunduğu kişiyi, bu onun bedeninin bir parçası olsun ya da olmasın, aynı şekilde etkileyeceğini çıkarır. Olumlu büyüün amacı istenilen bir olayı gerçekteşirmek, hayatın kolaylaştırılmasını sağlamak; olumsuz büyüün amacı ise bir diğer adıyla tabu, bir yasaklar dizgisidir.” (2004: 33-41).

Mauss’a göre sempatik büyü sisteminin yasaları yakınlık, benzerlik ve karşıtlıktır. Sempatik büyü sisteminde yakınlık yasasına göre duygusal yakınlık kavramının en basit şekli, parçanın bütünle özdeleştirilmesidir. Parça, ait olduğu bütününe eştir. Sempati kelimesiyle antipatiyi de anladığımızı kabul edersek temas halinde olan şeyler bir arada bulunurlar ya da bir araya gelirler; benzer benzeri üretir, karşıt karşıt üzerinde etki gösterir (2005: 112-114). Sempati yasalarında benzerlik ilgisi benzeri yaratmak için kullanılır, aynı zamanda benzerin benzeri götürmesi için de ters çevirme büyüü yapılabilir. Örneğin geleneksel Türk düğünlerinde düğün bayrağının üzerine bereketi simgeleyen meyvelerin yanı sıra acının acıyı götürmesi için soğan da takılır. Ayrıca soğan ve sarımsağın kötü kokusu ile kötü ruhlar defedilmeye çalışılır. Kötü ruhlar (kaos) yine kötü koku veya

rahatsız edici koku ile oluşan kaos ortamı ile itmeye-kovmaya çalışılır. Bu uygulamalar benzerin benzeri götürmesi için yapılmaktadır. Sempatik büyü sisteminde mitik zamanda gerçekleşen ilk olayın tekrarı veya bir nesnenin içinde bulunduğu inanılan güçle temas kurma isteği mitik kodlarla oluşmuş davranış bütününe ihtiva eder. Erginlenme gizil güçlerin sezdirilerek öğrenilmesi ilkesine de dayanmaktadır. Bir davranışın veya varlığın arkaik kökenden aldığı kutsal algının erginlenecek bireye öğretilmesi sempatik büyü yasalarına göre temas ve taklit ilkesi sergilenerek yapılabilir. Sempatik büyü sistemi de mitten bağımsız düşünülemez ve öğretinin içerisinde mutlaka yer almaktadır.

Büyünün mistik havası sürekli olumlu yönde gelişmez. İnsanın gündelik hayatında olumlu gitmesini istediği durumlar için başvuru büyüde kaçınması gereken davranışlar da bulunmalıdır. Frazer' a göre sempatik büyü sistemi çok sayıda olumsuz kural, yani yasak da içerir. İnsanların yalnızca ne yapılacağı değil neyi yapmaması gerektiği de büyüsel sistemin içerisinde yer almaktadır. Olumlu kurallar büyülerdir, olumsuz kurallar ise tabulardır. Tabunun tamamı ya da büyük bir bölümü, benzerlik ve dokunma gibi iki büyük yasasıyla sempatik büyü sisteminin uygulamasından başka bir şey değildir. Olumlu büyüde *"Şu ya da bu olabilsin diye şunu yap."* Olumsuz büyü ya da tabu ise: *"Şu ya da bu olmasın diye şunu yapma."* Olumlu büyüün ya da büyücülüğün amacı arzulan bir olayı meydana getirmektir; olumsuz büyüün ya da tabunun amacı ise arzu edilmeyen bir olaydan sakınmaktır. Fakat her iki sonuç da yani arzulan ya da arzulanmayan şeyler, benzerlik ya da temas yasalarına uygun olarak ortaya çıkarılmalıdır (2004: 39-40). Olumsuz büyü olarak tabunun içselleşmesinde geleneksel insanın başına gelen veya gelecek olan kötü durumlara demonik ruhların sebep olduğu inancı etkilidir. Şans diye bir şeyin kabul edilmediği geleneksel yaşamda insan beden ve ruhen bazı şeylerden kaçınmalıdır. Büyü ve erginlenme özelde bireysel olarak görülse de geleneksel yaşamda uyandırdığı his ve sonuçları bakımından toplumsaldır.

2. Türk Düşünlerinde Geleneksel Türk Gelininin Erginlenme Aşamaları

Evlilik ile özellikle soyun devamını sağlayacak olan kadın, özünden ziyade toplumun gelecek nesillerini dünyaya getirmesi bakımından kültürel baskının ağırlığını sürekli omuzlarında hisseder. Okuşluk Şenesen'e göre Türk kültüründe evlenme ve çocuk sahibi olma kadının toplumda statü kazanmasında önemlidir. Toplumsal baskı altında kadın, erkek çocuk doğurarak özlemine çektiği saygı, itibar ve statüyü kazanır. Böylece kadın aslında eril nitelikler olan itibar ve statüyü, dişil bir nitelik olan doğurma yoluyla elde eder (2018: 305). Geleneksel Türk gelini evlilik süreci içerisinde kız istemeden başlayarak duvak/paça gününe kadar sınamalardan geçerek büyüsel erginlenme sürecini bir erkek çocuk doğurması ile nihayete erdirir.

Hayat döngüsü doğum ile başlar, süreç içerisinde erginlenen birey, evlenerek toplumsal yapının devamı adına tekrar çocuk sahibi olmak için

evlenir ve son olarak ölüm ile sosyal yapıdan ayrılır. Evlilik ile bireyler toplum içinde yeni bir statü kazanmış olur. Bu kritik dönem öncesi krizler hat safhaya yükselir. Evlenecek bireylerin bu kritik dönemi rahat atlama ve olumsuz bir durumla karşılaşmaması için büyüsel ritüellere sıkça başvurulur. Evlenecek bireyler içerisinde gelin adayı ve ailesi üzerindeki baskı erkek tarafına göre daha fazladır. Evlilik geçiş döneminde ayrılma aşaması kız evinde gerçekleşir ve ailesi değişen eşiksel gelin, bu kritik safhada krizin merkezidir.

Erginlenme ritüelleri zorlu bir sınama sürecini içerir. Evlilikte hayatlarını birleştirecek olan çiftlerin birbirine uyumu da önemli bir husustur. Geleneksel Türk aile yapısında evlilikte uyumu aranan taraf da genç kızdır. Türk kültüründe kız kendi ailesinden ayrılarak erkek tarafının ailesine tabii olur. Bu yüzden erkek tarafının ailesi evlilik için eş seçiminde seçici taraftır. Aileler kendilerine ve erkek çocuklarına uygun bir kız seçmek amacı ile kızın fiziki özelliklerinden huyuna kadar birçok ön sınama gerçekleştirilir. Geleneksel toplumlarda evlilik sadece iki kişi arasında olmayıp ailelerin de dahil olduğu bir anlaşmadır. Evlenecek kişiler kültürel baskı gereği kendilerinden ziyade ailelerine karşı sorumludur.

Geleneksel toplumlarda kız çocuğu sahibi olan her aile kızlarının kültürel bağlamda evlenerek dünya evine girmesini ister. Kız çocukları evlilik yaşına girdiği andan itibaren aile içi bir baskı ile karşılaşır ve ilk geçiş evresini aile içinde yaşar. Bundan sonra yaşanacak evre evlilik sürecidir. Bu evre gerçekleşmez ise normal sürecin dışına çıkmış sayılır. Vakti geldiği halde evlenememiş kızlar toplum içinde dışlanır ve birçok ortama dahil edilmez. Bu durum bir bekarlık tabusudur. Hayatın normal düzeninde her şey az çok gecikme ile gerçekleşmelidir. Evlilik de bunlardan biridir ve evlenememiş kızlar doğal dengenin bozucusu olarak görülür ve onlardan uzak durulur. Bu psikolojik baskı altında olan kızların kaygılarının da yüksek olması normal bir süreçtir ve bu süreçten kurtulmak için de birçok büyüsel ritüel sergilenir.

Evlilik, kültürel değerlere göre belirlenmiş ve ona göre hareket edilmesi gereken aşamalardan oluşur. Türk evlenme geleneğinde eş seçimi erkek tarafınca yapılır. Erkek çocukları olan anneler çocuklarının evlenme yaşı geldiğinde çevrelerinden kız bakmaya başlarlar. Gelin adayı bulununca bir şekilde temasa girilerek kızın fiziki özellikleri ve huyu iyice araştırılır. Baştan ayağa süzülen gelin adayı huy olarak çeşitli sınamalardan geçirilir. Konuşmasına, oturmasına, kalkmasına ve ev işlerindeki maharetlerine bakılarak kızın aileye uygun bir gelin olup olmayacağına karar verilir. Anadolu'da damat adayının annesi tarafından gelin olacak kız kucaklanarak ağzının kokup kokmadığına dahi bakılır (KK-1, KK-2). Bu sınamalardan geçildikten sonra kız isteme ile evlilik kurumunun oluşması için adımlar atılır.

Kız isteme geleneği Türk kültüründe çeşitli usullere göre yapılmaktadır. Kız isteme aile bireylerinin bir araya geldiği ilk törendir. Gelin adayı olan kızı ailesinden erkek tarafının damat adayının babası ister

eğer baba hayatta değil ise aile içerisinde en yaşlı veya saygın biri tarafından kız, ailesinden istenir. Geleneğe göre aile büyüğünün kızı ailesinin büyüğünden istemesi bir erginlenme sürecidir. Yazının olmadığı dönemde söz esastır ve sıcaklığını her zaman korur. Türk aile yapısında yaşlı ve bilge bir kişinin geleneksellik bağlamında sözü esastır. İlkel dönemlerde yaşlı ve bilge bir kişi, sözün sıcaklığında kutsaldır ve sözüne itibar edilir. Geleneksel Türk gelinini de aileden yaşlı ve bilge bir kişinin istemesi erginleme töreninin bir parçasıdır. Çeribaş'a göre Türk inanç sistemi; Gök Tanrı, yer-su ruhları ve atalar tapımı gibi üç temel üzerine inşa edilmiştir (2021:1189). Soyundan geldiğine inanılan kişilere duyulan saygı ve sevgi farklı bir boyutta onların koruyucu bir ruha sahip oldukları inanışını da doğurmuştur. Türk kültüründe kız isteyecek kişinin toplum içinde saygın biri olmasına dikkat edilmesi Türk ata tipi ve inanışı ile yakından ilgilidir. Olumsuz büyü olarak bekar veya boşanmış kişilere kız istetilmez. Bu kişilerin üzerlerinde taşıdıkları kötü bir durumu temas büyüğü ile etrafına bulaştıracaklarına inanılır.

Kız isteme esnasında çeşitli kaçınmalara başvurulur. Kız görmeye gidildiğinde soğuk su içilmez, eğer içilirse araya soğukluk gireceğine inanılır. Kız isteme esnasında eller ve kollar bağlı oturulmaz (KK-2, KK-3, KK-4). Bu kaçınmalar nikâh esnasında da görülür. Sakınma büyüğü olarak değerlendirileceğimiz bu uygulamalarda kapalı tutulan nesnelere veya uzuvların hayırlı bir işi bağlayacağına, soğuk bir şeyin o anda orada bulunması veya soğuk bir şeye temas edilmesinin de işi zora sokacağına inanılır.

Evlilik yeni bir aile kurmaktır, aile de tüm kültürlerde kutsal bir kurumdur. Anadolu'da evlilik kurumuna "duman kurma" adı verilir ve bu ocak tütürme anlamındadır. Sahalar, evliliğe "sönmez bir ateş yakma" demişlerdir. Türk aile hukukunda ocak kutsaldır ve o eve gelen gelin, ocağın bir parçasıdır (Eröz ve Güler: 1998: 65). Türk evlilik geleneğinde aileler anlaştıktan sonra söz kesilir. Söz kesme esnasında şerbet içilir ya da tatlı yenir. Tatlı yenilerek bu hayırlı işin de tatlı bir şekilde devam etmesi istenmektedir. İnan'a göre Kastamonu'da söz kesme töreni kız evinde yapılırsa, kız evden soğusun diye şerbetler soğuk ikram edilerek içilir (2010: 82-83). Bir anlaşma, yeme ve içme töreni ile kutlanır. Türk kültüründe şerbet hayırlı bir iş yapıldıktan sonra içilir. Şerbetin tatlı bir içecek olması nedeniyle büyüsel olarak da anlaşılabilir işin de tatlı bir şekilde devam etmesi anlamında içildiği bir gerçektir. Kız evinde şerbetin soğuk içilmesi erginlenme törenlerinde Türk gelininin ayrılma aşamasının hazırlık kısmıdır. Soğuk şerbet, kızın kendi evinden soğuması için içilir. Şerbetin tatlı olarak içilmesi hayatlarının tatlı ve bereketli olması için iken kız evinde şerbetin tatlı ve soğuk tüketilmesi tatlı bir ayrılığın sembolik uygulamasıdır.

Gelin adayı kızı kendi evinden parça bütün ilişkisine göre büyüsel oyunla ayırmak için birtakım uygulamalar gerçekleştirilir. Anadolu'da söz kesilirken kız evinden gizlice alınan herhangi bir şeyin uğur getireceğine inanılır. Kız evinden alınan herhangi bir eşyanın erkek evine götürülmesi

parça bütün ilişkisi bağlamında kızın da o eşyanın götürüldüğü eve geleceğine inanılmasının eyleme dönüştürmüş halidir.

Evlilik âdetleri içerisinde çiftlerin aileleri anlaştıktan sonra nişan töreni düzenlenir. Nişan törenleri evliliğin ilk aşamasının topluma duyurulmasıdır ve iki kişinin bir nesne ile birbirine bağlanmasını temsil eder. Ergin'e göre Dede Korkut Kitabı'nda nişan için kiçi düğün (Küçük düğün) sözcüğü kullanılmıştır (2018: 123). Nişanda yüzük takma âdeti Türklerde eski bir gelenektir. Yüzüklerin her iki çifte takılması çiftleri birbirine bağlamasının sembolik taklidi. Evlilik sürecinin devam ettiği bu dönemde nişanın bozulması kız tarafı için kötü bir durumdur. Yolcu'ya göre eskiden nişanlı olup da daha sonra ayrılan kızlar, tıpkı dul kadınlar gibi toplum içinde iyi görülmez. Eş seçimi gerçekleşmiş ama evlenme yolundan dönmüş kızlar, erkek egemen kültürde suçlu olarak görülür ve uğursuzluk işareti sayılırlar (2014: 226). Nişanı atılan kızlar, düğün âdetlerinde evlenecek kızların kınasını yakamaz, şerbetini hazırlayıp ikram edemez ve temas ettiği yerlere de uğursuzluk getireceğine inanılır.

Nişan törenlerinde ailelerin birbirine kaynaşması, gelin adayı kızın kendi evinden soğuyarak erkeğin ailesine alışması ve hayatlarının bereketli geçmesi için mitik kökene dayanan birçok büyüsel uygulama sergilenir. Bu uygulamalar erginlenme törenlerinin bir parçasıdır. İnan'ın aktardığına göre Bilecik'te nişana gidilirken güvey tarafı bir torba içine ekmek, kuruyemiş, kumaş ve ayna koyarak kız evine gider ve bu torba kız tarafına teslim edilir. Kız evine gelindiğinde güveyin yakını ocaktaki ateşi karıştırır. Böylece çiftlerin ve ailelerinin birbirine ısınacaklarına inanır (2010: 83). Bilecik'te kız evine nişan töreni için gidilirken güveyin yakınının ocaktaki ateşi karıştırması parçanın bütünü etkileyeceği ilkesine göre aran sıcak tutulacağı inancı için yapılmaktadır. Gelin adayının geleceği evdeki ocağın karıştırılarak sıcaklığın artırılması, güvey üzerinden kız evine de sirayet edeceği ve çiftler arasında sıcak bir ortamın oluşacağı inancına göre yapılan büyüsel bir uygulamadır.

Saçı, Türk kültüründe kansız kurban geleneğidir. Kültürel bellekte bereket sembolize eden nesnelere mutluluk ve bereket getirmesi için çeşitli törenlerde kullanılır. Koşay'ın aktardığına göre Manisa ve Denizli'de nişan töreni esnasında gelinin başından şeker saçılır. Büyük bir şeker ise gelinin başının üstünde kırılarak şekerin yarısı kız evinde, diğer yarısı da erkek evinde kalır (1944: 10, 19). Saçılarda kullanılan malzemelerin sempatik büyü sistemi içerisinde temas yolu ile çevresini etkileyeceğine inanılır.

Evlilik ile gelin adayı kızın erkek tarafına uğur getirip getirmeyeceği kaygı yaratmaktadır. Erkek tarafı bu kaygıyı gidermek için çeşitli büyüsel uygulamalara başvurur. Şişman'ın tespitine göre Samsun'da oğlunu nişanlayan aileler, işin hayırlı olup olmayacağını anlamak için nişanın yapıldığı gün evlerine bir kilo tuz alır. Bu tuz evde tüketilinceye kadar ev halkının başına bir kaza, bela veya sıkıntı gelirse bunu alacakları kızıdan bilirler ve onu uğursuz sayarlar (2002: 454, 455). Bu uygulama Anadolu'da

birçok yerde görülmektedir. Tuz, Türk kültüründe kötü ruhların etkisinden korunmak için kullanılır. Tuz bitene kadar ev halkının başına kaza, bela gelmemesi için hayra yorulması olarak değerlendirilir. Bu uygulamada gelin adayı kız, tuz ile sınanmaktadır.

Evlilik sürecinde nişanın bozulma kaygısı kız tarafını etkiler. Nişanı atılmış bir kız, toplumun dışlamasına maruz kalır. Kız tarafı bu duruma düşmemek için bağlama yöntemi ile büyüsel bir davranış sergiler. Tire'nin aktardığına göre Tarsus'ta nişanda kızın annesi tarafından kızın yüzüne nişanı bozulmasın diye uçları düğümlenen bir yağlık örtülür. Gelin olacak kızın yüzüne örtülen yağlığın ucunun düğümlenmesi kızın yemin etmesi, ikrar vermesi anlamındadır. Bu yağlığın düğümü kına günü salavatla çözülür (2012: 54). Türk kültüründe kızın başının bağlı olduğu anlamına gelen örtü/yazma bu uygulamada görülmektedir. Düğümlenme ile çiftlerin de birbirine bağlanması sembolik olarak taklit edilmiştir.

Nişanlılık sürecinden sonra aileler arasında düğün günü belirlenir ve Türk kültüründe düğün, erkek evine bayrak asma/kaldırma ile başlar. Bayrak, genellikle düğün sahibinin evinin çatısına dikilir. Düğünlerde bayrak dikme âdetine bağlı olarak gelin almaya da bayraktarın taşıdığı bayrak ile gidilir. Bu uygulamanın temelinde Türk boylarında görülen kız kaçırma yoluyla evlenme âdeti yatmaktadır. İnan'ın aktardığına göre Saha Türklerinde evlenme kız kaçırma ile gerçekleşir. Evlenmeye karar veren delikanlı, oba basıp kızı kaçırmadan önce kendi topluluğuna ait kişileri toplayarak büyüklerinin huzurunda 'kam ayini' yapar. Oba basıp kız kaçırmaya gidecek atların bağlandığı kazıkların dibine şamanın ayini için tulumlarla kımız konulur. Altay Türkleri arasında da günümüzde geleneğe bağlı olarak erkek ve kız tarafları kendi aralarında sözleştikleri halde güvey, arkadaşları ile beraber kızı sembolik olarak kaçıır. Altay Türklerinde kaçırma ritüeli yapılmadan düğünün olmayacağına inanılır (1986: 166) Boyların kendine ait bayraklarla kız obasını basmaya gitmesi, günümüzde kız evinden gelin almaya giden bayraktarın bulunması eski bir geleneğin Anadolu sahasında yaşadığını göstermektedir.

Düğün evine dikilecek bayrak direğinin seçimi ve üstüne takılacak olan nesnelere sembolik anlamları kültürel bileşenlerimiz ve inanışlarımızla yakından ilgilidir. Nevşehir'de bayrak direği meyve veren bir ağaçtan seçilir, meyvesiz olan kavak, söğüt gibi dayanıksız ağaçlardan seçilmez (Kılıç ve Kılıç, 2020: URL-2). Bu uygulamada bayrak direğinin meyve veren ağaçtan seçilmesi zürriyet kaygısıdır. Sempatik büyü sisteminde benzerin benzeri getirmesi ilkesine göre meyve ve çocuk arasında bağ kurulmuştur. Tire'nin aktardığına göre Mersin Tahtacılarında düğün bayrağının uygun yerlerine Türk Bayrağı, ayna, portakal ve turunç gibi meyveler asılır (2012: 52-53). Elma, turunç, nar; soğan gibi meyve ve sebzelerin yanında bayrak direğine ayna da asılmaktadır. Ayna, güneşten aldığı ışığı yansıttığından dolayı talih açma olarak uygulamalarda kullanılmaktadır. Soğan, acının acıyı götürmesi için bayrak direğine takılır. Elma ve nar ilk/dinî kaynaklara göre üremenin/cinselliğin simgesidir ve bu

kutlu birleşmenin çocuk sahibi olarak devam etmesi için bayrak direğine asılır. Bazı bölgelerde bayraktarın elindeki bayrağın üstüne yumurta da asılmaktadır. Yumurta bereket kültü ile ilgili olup üremenin sembolüdür.

Düğün gününden bir gün önce kına gecesi yapılır. Kına gecesinden önce gelin hamamı yapılarak bir nevî arınma ritüeli gerçekleştirilir. Bu ritte ana tanrıça veya mitolojik ana motifinin izleri görülebilir. Evlilik ritüellerinde büyüsel arınma, kutsal ayinlerden önce yapılmaktadır. Gelin hamamında geline kına da yakılır. Kutsal arınmanın kültürel işaretlemesi de al renk olan kına olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk kültüründe al renk, kına ile tene işlenerek koruyuculuğu seçilmiş kişiye aktarılır. Ekici'ye göre al rengin koruyuculuğu Türk inanç sistemi olan Gök Tanrı inancına dayanır. Al renk, genel olarak insan yaşamı için vazgeçilmez olan bütün unsurlarda, ateşin sıcağı olan alevde, güneş ışığında ve kanda görülmektedir. Ortak Türk kültüründe al renk, Tanrısal bir ışık ve ısıdan gelen, temas ettiği varlık ve nesnelere dönüştüren, kutsal koruma sağlayan bir unsurdur (2016: 104). Erginlenecek genç kızın da dönüşüm sürecinde bu al rengin ilâhî formunu kına ile bedenine işlediğini görebiliriz.

Kına törenlerinde mumlarla gelin kızın etrafında dönme uygulaması mitik bellekte mikro kozmos olan insanı kutsama eylemidir. Ergun'a göre kına esnasında yakılan mumlar ışık-nur sembolüdür. Genç kızların gelinin etrafında ellerinde mumla dönmesi göğün katlarını sembolize etmektedir (2010: 279). Koşay'ın aktardığına göre Elâzığ'da gelin hamamında yoğrulmuş kınanın üzerine mumlar dikilerek gelin hamama getirilir. Bu esnada mumların sönmemesine dikkat edilir. Mumlar sönerse kutlu güne uğursuzluk getireceğine inanılır. Hatay'da gelini hamama ellerinde yanan mum tutan ve arkasında çiçeklerle süslenmiş iki genç kız getirir. Bu kızlar gelini havuzun etrafında üç defa döndürür (1944: 122, 130). Kutsal evlilik ritüeli, Anadolu ve çevresindeki tarım kültürünü yaşayan tüm eski uygarlıklarda görülür. Ritüeldeki amaç doğayı büyü yoluyla etkilemek ve böylece mevsimsel döngüden kaynaklı kuraklığı engellemektir. Tören, kutsal kabul edilen bir su kaynağından alınan su ile başlar. Tören; kurban/sunu, toplu yemek ve oyunların oynanması ile devam eder. Kutsal birleşme ile de sona erer (Çetin, 2006: 108). Kutsal evliliğin tekrarı görünen bu uygulama bir taklit büyüdür. Mitik kökteki olayın tekrarı, evreni içselleştirme ve kutsala yakın olma isteği ile ilgilidir. Erginlenme törenlerinde arınma önemli bir işleve sahiptir. Arınarak yeniden doğum ritüeli gerçekleştirilir.

Gelin hamamlarında gelin kakülü kesme uygulaması bir erginlenme törenidir. Kakülü kesilen kız artık bir eş ve anne adayıdır. Toplumsal normlara göre dönüşümü istendik şekilde sağlanmak istenen gelin adayını, sadece düşünsel anlamda değil fiziksel anlamda da dönüşümünü sağlamalıdır. Kakülü kesilen gelin, bu erginlenme ritüeli ile statü değiştirerek artık öteki olmuştur. Koşay'ın aktardığına göre Yozgat'ta gelin hamamının bitiminde "kâkül kesme töreni" yapılır. Kızlar, gelinin etrafında mumlarla döner ve yaşlı bir kadın dualarla gelinin kâkülünü keser. Erzincan'da gelinin

saçları zülûf perçem dedikleri gibi yanak veya önden bir ayna üzerine kesilir. Kesilen saçların ayna üstüne dökülmesiyle gelinin uzun ömürlü ve bereket dolu bir hayat süreceğine inanılır. Bu tören, gelinin genç kızlığa veda etme törenidir (1944: 147, 223).

Bir kişiyi çeşitli şekillerle işaretleme sembolik anlamda özel bir seçilmişliğin göstergesidir. Kına da sembolik bir işaretlemedir. Doğu kültüründe avuçların, tırnakların, saçların ve ayakların kına yakılarak boyanması veya süslenmesi adanmışlığı sembolize eder. Kına yakılan kişi sembolik anlamda manevî bir değer kazanır. Arkaik toplumlarda insanların vücutlarına uyguladıkları çeşitli renkli şekillerle kutsalın simgesel boyutunu tenine ve ruhuna kazır. Sedat Veyis Örnek, ilkel düşünce sisteminin somutlaştırma ve kişileştirme üzerine kurulu olduğunu dile getirir (1988: 17). Kına yakılırken gelinin etrafında dönülerek türkü söylenmesi erginlenecek adayın ötekileştirilmesidir. Her dönüş değişimin sembolik taklididir. Sembol bir gizi sezdirmez. Kına, kırmızı rengi ile topluluk içinde bedeni belirgin yapan, özel bir amaç için seçilmişliği gösteren simgesel araçtır.

Kına yakılırken gelinin ağlatılması, erginlenme törenlerinin adaya verdiği acının simgesel görselidir. Baba evinden ayrılacak olan gelin, ağıtlarla ağlatılır. Gelinin gözünden akan her yaş erginlenme törenlerinin ayrılış acısıdır. Kına gecesinde gelinin ritüelleşen ağlaması, bir yerden ayrılma (kopuş) aşaması ve yeni bir duruma geçiştir. Evliliğin çiftlerin rızasına göre yapıldığı göz önüne alındığında Türk kültüründe baskın yolu ile zorla kız kaçırıp evlenme geleneğinin gelin ağlatma işleminde gelin nazarında göz yaşına dökülen simgesel direnme olarak değerlendirilebiliriz.

Geleneksel Türk düğününde gelinin ayrılışı gelin alayı ile gerçekleşir. Baba evinden ayrılan gelin eşik evresine geçer. Gelin kız bu evrede ne baba evine ne de yeni evine aittir. Gelin alayında erkek tarafı kalabalık bir grupla gelin almaya gider. Gelin, ailenin evinden ayrılmadan önce akrabaları tarafından süslenir. Şişman'ın belirttiğine göre Anadolu'da gelin, evden çıkmadan önce anasının diktığı elbiseyi giyer. Elbise giyildikten sonra gelinin başı yapılır ve gelin elbisesi giydirilir. Gelin başı, Anadolu'da ve Türkistan'da kızlığın sona erip kadınlığın başladığını gösteren bir erginlenme sembolüdür (2017: 53). Baş bağlama veya gelin başı yapma sembolik olarak kızın başını bir yere bağlama anlamındadır ve bu yer evleneceği eşidir. Koşay'ın aktardığına göre Diyarbakır ve Erciş'te geline kıyafeti bir sini ya da leğen üstünde giydirilir. Kıyafetler giydirilirken siniye makas, ayna ve tarak atılarak su dökülür. Sinideki makasın ve suyun gelini kötülüklerden koruyacağına, aynanın da gelinin bahtını açacağına inanılır (1944: 214). Kırzioğlu'nun aktardığına göre Uşak'ta genç kız evlenirken gelinin başı "kız başı" olarak yapılır. Gerdeğe girinceye kadar gelinin başı, kız başıdır ve gelinin baba evinden erkek evine giderken bu baş süslemesinin üzerine al renkli bir örtü örtülür. Bunun üzerine renkli kuş tüyleri ve çeşitli takılar yerleştirilerek duvak yapılır. Ayrıca gelin başına uğur ve aydınlık getirmesi, kötülükleri uzaklaştırması için küçük bir ayna da yerleştirilir

(1992:135). Gelin başı ile süslenen gelin annesinin diktiği kıyafetleri giyer ve baba evinden ayrılarak annesinin elbiselerini erkek evinde üzerinden çıkarır. Bu bir nevi baba evinden kopuşu simgeler.

Türk düğünlerinde gelin evden çıkmadan önce erkek kardeşi veya babası tarafından gelinin beline kırmızı bir kuşak bağlanır. Al renk Türk kültüründe ateş ruhunu yansıtan koruyucu renktir. Gelinin beline bağlanan kırmızı kuşak ile yüzüne örtülen al duvak mitolojik Türk gelininin koruyucu ruhu olan Umay'ın sembolleşmiş rengidir. Ögel, al/kırmızı rengin bütün Türklerde kutsal sayılmasının ve Türklerin en eski devirlerden beri al bayrak kullanmalarının kökenini bu al ateş ve Al Tanrısı kültüne bağlar (1995: 516). Büyüsel erginlenme yolculuğunda psikolojik boşluğa düşen bireyi kötü ruhların etkisinden korumak için kutsallığına inanılan şeylere başvurulur. Gelinin beli ve yüzü tabusal alanla ilgili olup cinsel tabuların baskısı altında koruyuculuğuna inanılan kırmızı renk içeren bir eşya ile gelinin yüzünün örtülmesi ve döl yatağını temsil eden belinin sarılması tabunun sembolik mührüdür.

Evlilik geçiş döneminde, geleneksel Türk gelinine al kuşak kuşatma ritüeli kızın kadınlığa geçişinin bir göstergesidir. Al renk bağlamında kan, geçiş dönemlerinde acıyı sembolize eden erginlenmenin simgesidir. Ölçer Özünel bunu dört evrede açıklar: *“Bunlar, âdet kanamasıyla birlikte gerçekleştirilen genç kız kanaması, erkek adaylarına soyun devamlılığındaki rollerini hatırlatıcı sünnet törenleri, evlilik kurumuyla ve soyun devamlılığıyla ilişkilendirilen bekâret kanı ve son olarak da soyu devam ettiren doğum kanıdır. Bu bağlamda denilebilir ki, kan olgusu, toplumsal sözleşmeler aracılığıyla kutsal olanla ilişkiye geçiş süreçlerinde dönüştürücü bir işleve sahiptir”* (2005: 45). Kırmızı renk Türk kültüründe erkin koruyucu simgesidir. Bekâret kanı da erkek egemen toplumlarda ev içi iktidarın sembolüdür. Kuşak olarak nitelenen bel bağı, kadının karnına bağlanır. Sembolik anlamda bel; soy, döl ve nesil ile ilişkilidir. Soy kemeri olarak da bilinen gelin kuşağı, gelinin karnı üzerine bağlanır. Soy kemeri, üremeye ve soyun devamıyla ilgili inanışa dayanır (Tansuğ, 1982: 45). Sembolik soy kemerini kızın ailesinden bir erkeğin bağlaması ata soylu toplumlarda temas yolu ile anne adayı kızın erkek çocuk sahibi olması için yapılmış büyüsel bir davranış olarak değerlendirilebilir. Erkek çocuk doğuran kadın, geleneksel toplumlarda her zaman saygı görmüştür.

Gelin alayı, kız evine geldiğinde kolay bir şekilde kızı alamaz. Eski Türk kültüründe yağma yolu ile kız kaçırıp evlenme geleneğinin günümüze yansıyan şekli sembolik direnme olarak geleneklere yansımıştır. Gelin alayına kız evinin kapısı açılmaz, gelinin erkek kardeşi tarafından çeyiz sandığının üzerine oturulur ve bahşiş alınmadan kalkılmaz. Bu davranışlar sembolik bir mücadelenin günümüze kalan şekilleridir. Ayrıca erkek tarafı gelini baba evinden aldıktan sonra gelinin gözünün baba evinde kalmaması için parça bütün ilişkisine göre gelinin babasının evinden bir eşya alır ve erkek evine getirir. Çetindağ'ın aktardığına göre Elâzığ'da erkek tarafı gelin almaya gittiğinde kız evinden bir eşya alır, bulamazsa duvardan bir çivi

söker ve alır. Bu çivi gelin ile güveyin yaşayacağı yerin duvarına çakılır (2007: 227). Gelinin baba evinden alınan çivinin gelinin yaşayacağı yeni eve çakılması, gelinin yeni evine çivi gibi çakılıp orayı benimsemesi için yapılan büyüsel inanışın pratiğe dökülmüş halidir. Uslu'nun aktardığına göre Malatya'da gelin evden çıktıktan sonra gelinin annesi kızının yeni evinde taş gibi ağır olması, hafif ve basit bir insan olmaması için büyükçe bir taşı alıp bir kenara atar (2004: 92). Taş atma istenmeyen bir şeye karşı yapılır. Gelinin arkasından ağır bir taşın bir yere atılması gelinin baba evine geri dönmemesi içindir. Boşanma, Türk kültüründe kız tarafı için büyük bir ayıptır ve bundan korunmak için kız evi tarafından bu büyüsel davranış sergilenmektedir.

Türk kültüründe gelin alayı, gelini baba evinden aldıktan sonra geldiği yoldan geri dönmez. Sakınma büyüğü olarak gelin alayı yol iyelerinin zararlarından korunur ve yanılma amaçlı yolunu değiştirir. Bazı yerlerde gelin alayı, gelini aldıktan sonra köy mezarlığının etrafında üç defa döner ve öyle yola devam eder. Bu uygulama ata kültüne saygı için yapılır ve erginlenecek gelin ata ruhlarını selamlayarak yeni evine gider. Koşay'ın aktardığına göre Yörükler, gelin alayı mezar ziyaretini yaptıktan sonra pınar, ırmak gibi bir su kaynağının yanına gider ve orada silah atarak (1944: 265-266) gürültü çıkarır. Böylece hem atalar kültü hem de su kültüne saygı duyulurken demonik ruhlar da gürültü ile korkutulmaya çalışılır.

Türk düğünlerinde gelin alayı gelini aldıktan sonra sembolik olarak erginlenmenin gerçekleşeceği yer olan bir köprüden geçer. Evlilik törenlerinde köprü bir durumdan diğer duruma geçişi sembolize eder. Köprüden geçerken geline suya taş veya bozuk para atılır. Samsun Bafra'da gelin alayı Kızılırmak üzerinde bulunan Çetinkaya Köprüsü'nden geçer, gelin ve güvey geçerken köprü üzerinde durarak suya taş atar (KK-5) Mitik kökende köprü eşiktir. Eşiğin aşılması için de büyüsel birtakım davranışlar sergilenmelidir. Gelin, köprüden geçirilmeden önce mezarlık etrafında döndürülüp daha sonra köprüden (eşik) geçirilmesi gelinin yeni aidiyetine ve statüsüne geçişidir. Kültürlerde köprü mistik bir semboldür. Yaratılışın anlamlandırılan gizemi içerisinde evrenin katmanları arasında geçişlerin anlatıldığı mitler sayesinde köprü ortak bilinçaltında mistik bir form kazanmıştır. Türk gelininin büyüsel erginlenme yolculuğu esnasında köprü'nün geçilmesi eşiğin atlanması anlamındadır.

Türk düğünlerinde gelin indirme, gelininin yeni evine kabul edildiği büyüsel bir törendir. Trabzon'da gelin, eve girmeden önce kapı önüne konulan bir bardağın üstüne basarak kırar ve öyle eve girer (KK-6). Niğde yöresinde gelin, evin eşiğine konan koyun postu, saç ayak ve halat üzerinden atlar ve sonra elindeki yağı kapının üst pervazına sürer. Sarıkeçili Yörüklerinde geline eve gelince tabak çanak kırdırılır ve kuzu postu çiğnettirilir. Erzurum ve Erzincan'da kız evinden çalınan bardak veya tabak gelinin ayakları altına koyulur ve bunlar geline kırdırılır. Gelin daha sonra mutfağa götürülür ve tandır etrafında üç defa dolaştırılır. Sivas ve çevresinde gelin attan inip kapiya yaklaşırken ayakları yansın da evinden dışarı

çıkmasını diye dışarıya bir kızgın demir atılır. Sonra geline bir ağaç kaşık kırdırılır. Sivas'ta gelin eşikten girerken üst eşiğe pekmez veya yağ sürer (Köksal, 1996: 77-78). Gelinin yeni evine alışması, o evin kurallarına uyması için yapılan bu büyüsel uygulamalar temelde erginlenen bireyin eski haline dönmemesi için yapılır. Gelinin yeni evine girerken kapıya yağ ve bal sürmesi bereket kültü ile ilgili olup gelinin yeni evine uğur getirmesi içindir.

Eşik Türk kültüründe kutsaldır ve saygı duyulur. Bu kutsal alandan geçmek için de büyüsel birtakım pratikler sergilenir. Gelin yeni evine girerken kapı eşiğinde erkek tarafı sembolik bir köprü oluşturur. Artun'un aktardığına göre Tekirdağ'da gelin kapı eşiğinden geçmeden kaynanasının koltuğunun altından geçirilir sonra da kaynanasının kucağına oturtulup kaldırılır (1998: 18). Kastamonu'da gelin, güvey evine girmeden güveyin annesinin bacakları arasından geçer (Köksal, 1996: 78). Osmaniye'de gelin, güveyin evine girmeden önce kaynababa ve kaynana evin kapısının iki tarafında durarak ellerini yukarıda birleştirir ve gelinin altından geçmesini bekler (KK-7). Bu uygulamalar eşikten geçmenin sembolik taklitleridir. Gelinin köprü simgeselliği ile kaynababa ve kaynanasının birleşmiş ellerinin altından geçmesi, eşikten geçme aşamasında hem kaynanasının sözünü dinlemesi hem de eve girerken eşikte yapılan bir kabul törenidir.

Türk gelini yeni evine geldikten sonra asıl birleşmenin olacağı gerdek gecesi için hazırlanır. Gerdek gecesi ile gelinin kendi evinden çıkmadan babasının veya erkek kardeşinin beline bağladığı, bekâretin sembolü olan kuşağın güvey tarafından çözülmesi ve gelinin bekaretini tescili ile Türk geleneklerine göre evlenme gerçekleşmiş olur. Türk gelini için bekaret önemlidir. Cinselliğin kabulü olarak görülen evlenme törenlerinin dışında bekaretin bozulması Türk kültüründe kabul edilemez bir durumdur ve gelin için bedensel bir kirliliktir Cinsellik tabusu, kadın bedeninin kirliliğidir. Geleneksel toplumlarda beden kirliliğinin simgesi de kızlık zarıdır. Gerdek gecesi kadın bedeninden çıkan kan, erginlenme törenlerinde ölüp dirilmenin simgesidir. Kan, acıyı temsil eder, acı çeken birey acısının sonunda yeniden doğar ve yeni statüsünü kazanır.

Türk kültüründe evlenmenin gerçekleştiği gerdek gecesinden sonra bir kabul töreni olarak duvak/paça günü kutlanır. Düğünden bir gün sonra akraba ve komşu kadınlar eve davet edilerek gelinin de katıldığı duvak/paça günü töreni düzenler. Koşay'ın aktardığına göre Yörüklerde ertesi gün gelinin kâkülü kesildiği için bu güne kâkül günü de denir (1944: 223). Türkmenlerde duvak gününde gelinin yengeleri toplanarak gelinin saçının arka kısmını örer. Örülen saçın üzerine de beyaz bir tülbent örterler. Türk kültüründe saç örme pratiği Türk gelini için artık kızlığın bitip kadınlığın başlamasıdır (Eroğlu ve Özkanat, 2014: 275). Erginlenen ve topluluğa kabul edilen gelinin davranışları gibi giyim kuşamı da değişmelidir. Türk kültüründe saç örgüsü ve baş bağlama evliliğin sembolüdür. Yeni grubuna dahil edilen gelinin bundan sonra kendini gerçekleştireceği ve kabul ettireceği son sınav bir erkek çocuk doğurması olacaktır.

Türk düğünlerinde kız bakma, kız isteme, söz kesme, nişan ve düğün törenlerinden oluşan evlilik ile geleneksel Türk gelini erginlenme süreçlerinin ayrılık (kopuş), ara dönem (eşiksel evre) ve kabul evrelerini içselleştirerek yaşar. Erginlenmenin her evresinin acısını özünde hisseden Türk gelini soyun devamlılığını sağlayarak toplumun kendisinden beklentisini karşılamaya çalışır. Evlilik süreçlerinde krizin merkezi gelin adayı kızdır ve gelin olacak kız, doğup büyüdüğü yerden ayrıлып doğurduğu çocuğu büyüteceği yeni bir alana öteki bir birey olarak geçiş dönemini tamamlar.

Sonuç

Hem tabiat hem de sosyal ortam içerisinde hayatını sürdüren insanoğlu doğumdan ölüme kadar olan süreçte farklı farklı durumlara ve aşamalara maruz kalır. Söz konusu bu durum ve aşamalar insanı hem sosyolojik hem de psikolojik olarak etkiler. Bu durum ve aşamalar büyüsel ve mitolojik düşünce dönemlerinden beri insan algılarına göre tabiatı anlamlandırarak inanç sistemine bir değer katmıştır. Katılan bu değer sosyal yapı içerisinde kültürün şekillenmesine neden olur. Gelenek ve göreneklerin de bu kültürel değer içerisinde dönüştüğü görülür. Doğum, evlilik ve ölüm geçiş dönemlerinde uygulanan ritler oluşan bu kültürün ürünleridir.

Tüm kültürlerde evlilik, önemli bir geçiş dönemidir. Kültürün aktarımını sağlayan toplumun en küçük birimi aile, evlilik kurumu ile meydana gelir. Evlilik törenleri tüm kültürlerde yazılı olmayan kurallar dairesi içerisinde kültürel ritlerle gerçekleştirilir. Evlilik törenlerinde soyut düşüncenin ürünü olan büyüsel inanışlar mitolojik kökenin artıları olarak günümüze kadar kendini hissettirmiştir. Soyut düşüncenin ürünü olan ruhlara karşı insanoğlu savunma mekanizmasını yine soyut düşüncenin ürünü olan büyüsel ritüellerle sağlamıştır.

Soyun devamının kültürel kodlara bağlı olarak evlilik ile sağlanması nedeniyle kültürlerde evlilik kutsal bir anlam kazanmıştır. Üretim ve tüketim biçimlerine göre insanın iş gücü ihtiyacı nüfusa dayanmaktadır. Bir çocuğun dünyaya anne getirir. Bir nevi anne, küçük yaratılışın sahibesidir. Dünya üzerinde her ne kadar ata soylu aile yapısının çokluğu dikkat çekse de çocuğa duygusal güdüyü anne verir. Bu sebeplerden dolayı anne adayı bir kızın üzerindeki toplumsal baskı erkeğe nazaran daha fazladır. Erginlenme süreçlerinde sosyal statüsü çiftlerin değişse de ailesi değişen gelin adayı kızdır. Geçiş dönemlerinde ayrılma, ara dönem ve katılma aşamaları gelin adayı kız üzerinden daha rahat okunabilir.

Yapılan bu çalışmada Anadolu sahasında geleneksel Türk gelininin büyüsel erginlenme süreci ele alınmıştır. Verilen örneklerle ve yapılan incelemelerle Türk gelininin evlilik sürecinin başlangıcından itibaren yaşamış olduğu bireysel ve toplumsal geçiş aşamalarına değinilmiştir. Türk düğünlerinde geleneksel Türk gelinin halk inanış ve uygulamalarına göre sosyal yapı içerisinde kendine özgü erginlenme ritüelleri, kültürün kadın algısı üzerindeki sembolik yansımalarının bütünü bizlere gösterir.

Yaşamın önemli bir dönümü olan gelin olma süreci içerisindeki aday, ruhsal olarak da kendini olgunlaştırmalı ve dönüştüğü yeni ortama kendini uydurmalıdır. Bu sebepten dolayı gelin adayı krizlerle dolu evlilik süreci eşliğini geçerek dönüşmeli ve bir anne olarak yeni nesilleri doğurmalıdır.

KAYNAKÇA

- Artun, E. (1998). Tekirdağ halk kültüründe geçiş dönemleri doğum-evlenme-ölüm. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(10), 85-107.
- Çeribaş, M. (2021). Türk kültüründe kut inancı ve kut aktarma yolları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(36), 1185-1206.
- Çetin, C. (2006). Antik Çağ'da Hieros Gamos ritüeli. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 6, 99-110.
- Çetindağ, G. (2007). Kazak Türklerinde evlenme geleneğine bağlı olarak gerçekleştirilen hediye alışverişi üzerine bir inceleme. *Milli Folklor*, 19 (76), 218-231.
- Ekici, M. (2016). Türk kültüründe "al" renk. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(2), 103-107.
- Eliade, M. (1991). *Kutsal ve dindışı*. (çev: Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara: Gece Yayınları.
- Eliade, M. (2003). *Dinler tarihine giriş*. (çev.: Lale Aslan), İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Eliade, M. (2015), *Doğuş ve yeniden doğuş*. (çev.: Fuat Aydın), İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Ergin, M. (2018). *Dede Korkut Kitabı 1-2*. Ankara: TDK Yayınları.
- Eroğlu, E. - Özkanat, Z. (2014). Unutulmaya yüz tutmuş bir gelenek "duvak töreni". *Türük Dergisi*, 2 (3), 272-278.
- Eröz, M. - Güler, A. (1998). *Türk ailesi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ergun, P. (2010). Türk gelininin mitolojik göçü. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 275-290.
- Frazer, J. G. (2004). *Altın dal*. (çev.: Mehmet H. Doğan), İstanbul: YKY.
- İnan, A. (1986). Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İnan, R. A. (2010). *Türk halk inanışlarında kadın algılamaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kırzioğlu, N. G. (1992), Anadolu'da geleneksel kadın başlıkları. 4. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Bildirileri-Maddi-Kültür*, 133-139, Ankara: Kültür Bakanlığı HKAG Yayınları.
- Koşay, H. Z. (1944). *Türkiye Türk düşünceleri üzerine mukayeseli malzeme*. Ankara: Maarif Matbaası.
- Köksal, H. (1996). Türk düşüncelerinde 'saçı' geleneği, buna bağlı ritler-pratikler. *Bilgi*, 1, 75-81.
- Mauss, M. (2005). *Sosyoloji ve antropoloji*. (çev.: Özcan Doğan), Ankara: Doğubatu Yayınları.

- Okuşluk Şenesen R. (2018). Türk halk kültüründe geçiş dönemlerinin G. Hofstede'nin kültürel boyutlarından erillik-dişillik (Masculinity) faktörüne göre değerlendirilmesi. *Asia Minor Studies*, 6(12), 297-316.
- Ögel, B. (1995). *Türk mitolojisi*. C. 2., Ankara: TTK Yayınları.
- Ölçer Özünel, E. (2005) "Kan" olgusunun soyun devamlılığı bağlamındaki dönüştürücülüğü, *Millî Folklor*, 65, 40-45.
- Örnek, S. V. (1966). Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtil İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Örnek, S. V. (1971). *Etnoloji sözlüğü*. Ankara: DTCF Yayınları.
- Örnek, S. V. (1988). *İlkelerde din büyü sanatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Özbudun, S. (2019). Var git ölüm: Ölüm ritüellerine antropolojik bir bakış. *Memento Mori, Ölüm ve Ölüm Uygulamaları*, (hızl.: A. M Büyükkarakaya-E. B Aksoy), 43-62, İstanbul: Ege Yayınları.
- Şişman, B. (2002). Samsun yöresinde geçiş dönemleriyle ilgili yaşayan halk inanışları ve bunlara ait uygulamalar. *Erdem Dergisi, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı III*, 13 (39), 445-469.
- Şişman, B. (2017). *Türk kültüründe evlilik (Geleneğin son yüzyılı-Samsun örneği)*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayıncılık.
- Tansuğ, S. (1982). *Anadolu'da Türkmen ve Yörük kadın giyimleri*. *Sanat Olayı*, 13, 40-51.
- Tanyu, H. (1992) Büyü. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 6, 501, İstanbul: TDV Yayınları.
- Tire, M. (2012). *Tarsus Tahtacılarında halk inançlarının dinler tarihi açısından incelenmesi (Çamalan ve Kaburgediği köyleri örneği)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tylor, E. B. (1920). *Primitive Culture*. London: J. Murray.
- Uslu, Ş. (2004). Darendede ve çevresinde halk inançları. *Millî Folklor*, 61, 90-101.
- Van Gennep, A. (2012). *Geçiş ritleri*. (çev.: Oylum Bülbül Şenler), İstanbul: Nora Yayınları.
- Yolcu, M. A. (2014). *Türk kültüründe evliliğe bağlı tabu ve kaçınmalar*. Konya: Kömen Yayınları.

Elektronik Kaynaklar:

- URL-1: Türk Dil Kurumu, *Türkçe sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 15.07.2021)
- URL-2: Kılıç, F. - Kılıç, M. (2020). Kapadokya bölgesinde yapılan Dügünlerde bayrak dikme geleneği. <https://www.avanosarastirmalari.com/kapadokya-bolgesinde-yapilan-dugunlerde-bayrak-dikme-geleneği/>. (Erişim: 13.03.2021)

Sözlü Kaynaklar:

- KK-1: Hüsne Orçan, Kahramanmaraş 1976, Üniversite Mezunu, Serbest Meslek. (Görüşme: 08.07.2020).
- KK-2: Ayşe Aktaş, Amasya 1955, Okur Yazar, Ev Hanımı. (Görüşme: 10.09.2020).
- KK-3: Yüksek Kanar, Amasya 1955, Okur Yazar, Ev Hanımı. (Görüşme: 15.09.2020).

- KK-4: Sibel Yıldırım, Havza 1956, Okur Yazar, Ev Hanımı. (Görüşme: 25.09.2020).
- KK-5: Mehmet Sarı, Bafra 1983, Üniversite Mezunu, Öğretmen. (Görüşme: 09.06.2021).
- KK-6: Ayşe Karaman, Trabzon 1971, Üniversite Mezunu, Öğretmen. (Görüşme: 05.01.2020).
- KK-7: Ali Haydar Demir, Düziçi 1972. Lise Mezunu, İşçi. (Görüşme: 19.08.2020).

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

Destek ve Teşekkür/Support and Acknowledgment: Türk Kültüründe Geçiş Dönemlerinde Sempatik Büyülerin Mitolojik ve Dini Kökenleri adlı doktora tezinin bir bölümünden hareketle kaleme alınan bu makale için bana yol gösteren, fikirlerini esirgemeyen Doç. Dr. Tuğrul Balaban'a teşekkür ederim. / *I would like to thank Assoc. Dr. Tuğrul Balaban who guided me and did not spare his ideas for this article, which was written on the basis of a part of the doctoral thesis titled Mythological and Religious Origins of Sympathetic Magic in Transition Periods in Turkish Culture.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*

Yazarın Notu/Author's Not: Bu çalışma, Türk Kültüründe Geçiş Dönemlerinde Sempatik Büyülerin Mitolojik ve Dini Kökenleri adlı doktora tezinin bir bölümünden hareketle yazılmıştır. / *This study was written on the basis of a part of the thesis titled Mythological and Religious Origins of Sympathetic Magic in Transition Periods in Turkish Culture.*